קנא: מי שמת פרק תשיעי בבא בתרא

מתה וקיימו חכמים את דבריה. פי' אלמא מתנת שכיב מרע במקצת לא בעי קנין וא"ת לפי סברתו של מקשה אמאי נקט מתה אפילו בלא מתה נמי כיון דמתנת שכיב מרע במקצת אינו מחזיר דהוי כמתנת בריא וכן יש להקשות כהך דלקמן דתנו מנה לפלוני ומת כי לפי סברת המקשה אמאי נקט ומת כי אין נראה לומר שיאלוק דבא מה שאומר הרי היא (1) מתנת בריא ולא יסבור שאם עמד אינו מחזיר אלא דבעי קנין דהא שמעינן ליה לרב נחמן דאית ליה לעיל (דף קמח:) דמתנת שכיב מרע במקצת אינו יכול למחזר גבי שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ראין אם כמהלך מת כו' וי"ל דהוה מלי למימר וליטעמיך ובהרבה מקומות בגמרא (1) י"ל וליטעמיך ואינו אומר ועוד יש לומר כיון דסובר המקשה דלא בעי קנין הוא הדין נמי שסובר שיכול למחזר בו אי הוה כמתנת בריא הוי כמתנת בריא ומנין לנו לחלק כזה: **תנו גט לאשתי ושטר שחרור לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה.** הכי גרסינן תנו גט ולא גרסי' תן גט זה דתן גט זה משמע שנתנו לו כבר אבל תנו משמע שעדיין לא נתנו אלא שאנו להם ליתנו לו על ידי שליחות ואי גרסי' תן אתם לן תנא כו' מאיר דאמר בפרק קמא דגיטין (דף יב:) חוב הוא לעבד שיוצא מתחת יד רבו לחירות הלכך לא (2) קנה לו הבלים אי נמי י"ל דמתוקמא כרבנן דאמרי זכות הוא לו ומיירי כגון שמראה לו ליתנו לו ולא נטלו עד לאחר מיתה אי נמי נטלו לאחר ולא זכה בשביל העבד דהא דאמרינן בפ"ק דגיטין (דף יג. ושם ד"ה האומר) כל האומר תנו מכי היינו כשנתנו מיד ליד והא דקאמר תן גט זה אשמעינן חידוש שאף על פי שעשאו מחיים והגט בעין ומינה שלוחים כבר לתת הגט כיון שניתן לאחר מיתה אינו גט ולאין גט לאחר מיתה מיהו אין נראה לר"י לגרוס זה דאם כן היכי מלי דייק בגמרא דבפ"ק דגיטין (שם:) על הך משנה דלא מיתוקמא הך משנה בשכיב מרע ולא בשכיב מרע לא הוה ליה למיתני תנו אלא כתבו ואי אית ליה לאשמעינן חידוש דלא יתנו לאחר מיתה אפילו הוה מתוקמא מתניתין בשכיב מרע (לא ה"ל (2) למיתני כתבו) כיון דמיירי שהגט הוא בעין ואין נראה לומר דדייק מדהוה ליה למיתני כתבו גט זה לאשתי ותנו שטר שחרור זה לעבדי דהוי אמר לי' אמר מדתני בדרכי מתנה דכשכיב מרע ולא בשכיב מרע ולא בשכיב מרע ולא הוה ליה למיתני תנו אלא כתבו ומדתני תנו שטר שחרור זה לעבדי אשמעינן חידוש דהא אין לו לתנא להשמיענו חידוש כמה שהיה לו לשנות שני עניינים שהרי יש לו לקצר ולשנות ולערב הכל יחד ולא להאריך וא"ת מאי קא משמע לן דאין גט לאחר מיתה הא כבר תנן ליה בפרק מי שאחזו (גיטין דף עב.) דאין גט לאחר מיתה ואמרינן נמי בריש כתובות (דף ב: ושם) מי אשמעינן דאין גט לאחר מיתה הא ליה כו' וי"ל דמתניתין דהכא איצטריך שאף על פי שמיצה שליח בחייו ולאחר מיתה נמי עומד השליח במקומו (1) ויכול לגרש שאשתו של מת כמותו קמ"ל דלא יתיבון הא ממנה דמי שאחזו (גיטין שם) ומהיכא דמי שאחזו שמעינן שאף על פי שנתן לה גט מחיים אין גט לאחר מיתה (2) על הך דדייק בגיטין על הך משנה דהכא מיירי בבריא מדקאמר תנו ולא אמר כתבו ומנין לנו לדקדק דמיירי בבריא מדלא קאמר כתבו דלמא הא דתנן תנו לאשמעינן דאפ"ה אין כופין היורשין לשחרר ולא אתא כרבנן דפליגי עליה דרבי בבריאתא דיורשלמי בפ"ק דגיטין דקתני התם תנו שטר שחרור זה לעבדי ומת רבי אומר לא זכה וחכמים אומרים זכה וכופין את היורשין לקיים דברי המת אמר ר' זירא בשתים מוקים מה אנו קיימים אם באומר שחררו אף רבי מודה ואם באומר כתבו ותנו אף רבנן מודו אלא כן אנו קיימים באומר תנו רבי אומר האומר תנו כאומר כתבו ותנו רבנן אומרים האומר תנו כאומר שחררו וי"ל דלא נחתא מתניתין לאשמועינן דמלות לקיים דברי המת דתשמע אם כופין היורשים אם לאו דלא נחתא אלא לאשמועינן שלא יתנו שלוחים שבמקומו גבי לאחר מיתה: **תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה.** אומר ר"י דלמאן דמוקי דגמרא הך משנה בשכיב מרע אמי שפיר (3) והוי פיפא דומיא דרישא מיהו אין נראה כי שפטרו מיתרון זה מלד אחר עד אלא ולאי כפיפא (הוא דפליגי ולא הוי פיפא דומיא דרישא) מכל וכל כדפי' לעיל והוא המיתרון שהעתתי לעיל: בא"ד ואשתו ראיה כתר:

כי הוה קיימא הדרא בה זימנא חדא חלשא שלחה ליה תא קני כל היכא דבעית אזל שיירה וקנו מינה כי קיימא הדרא בה אתאי לקמיה דרב נחמן שלח ליה תא לא אתא אמר מאי איתי הא שיירה וקנו מינה שלח ליה אי לא אתית (4) מחינא לך בסילוא דלא מבע דמא אמר להו לסהדי היכי הוה מעשה אמרו ליה אמרה הכי ווי דקא מיתה הך איתתא אמר להו א"כ הוה מצוה מחמת מיתה ומצוה מחמת מיתה חוזר איתמר מתנת שכיב מרע במקצת (5) אמרוה רבנן קמיה דרבא משמיה דמר זוטרא בריה דרב נחמן דאמר משמיה דרב נחמן הרי היא כמתנת בריא והרי היא כמתנת שכיב מרע הרי היא כמתנת בריא שאם עמד אינו חוזר והרי היא כמתנת שכיב מרע דלא בעיא קנין אמר להו (6) רבא לאו אמינא לכו לא תיתלו בוקי סריקי ברב נחמן הכי אמר רב נחמן הרי היא כמתנת בריא ובעיא קנין איתיביה רבא לרב נחמן (7) שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת מאי לאו דלא קנו מינה לא דקנו מינה אי הכי אימא סיפא לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת וא"ל הכי (8) אמר שמואל שב"מ שכתב כל נכסיו לאחרים (9) אע"פ שקנו מידו עמוד חוזר בידוע שלא היה (10) מצוה אלא מחמת מיתה איתיביה רב משרשיא לרבא מעשה (11) באמן של בני רוכל שהיתה חולה ואמרה תנתן בבינתי לבתי והוא בשנים עשר מנה ומתה וקיימו (12) דבריה התם במצוה מחמת מיתה איתיביה רבינא לרבא (13) האומר תנו גט זה לאשתי (14) ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה (15) תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה וממאי דלא קנו מינה דומיא דגט מה גט לאו בר קנין אף האי נמי דלא קנו מינה התם נמי (16) במצוה מחמת מיתה רב הונא בריה דרב יהושע אמר מצוה מחמת מיתה בעלמא בעיא קנין וכי תניא הני מתנייתא (17) במחלק כל נכסיו דההיא מתנת שכיב מרע שוויה (18) והלכתא (19) מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ואע"ג דמת (20) מצוה מחמת מיתה לא בעיא קנין והוא דמת עמד חוזר ואף על גב דקנו מינה איתמר

כי הוה קיימא הדרא בה זימנא חדא חלשא שלחה ליה תא קני כל היכא דבעית אזל שיירה וקנו מינה כי קיימא הדרא בה אתאי לקמיה דרב נחמן שלח ליה תא לא אתא אמר מאי איתי הא שיירה וקנו מינה שלח ליה אי לא אתית מחינא לך בסילוא דלא מבע דמא אמר להו לסהדי היכי הוה מעשה אמרו ליה אמרה הכי ווי דקא מיתה הך איתתא אמר להו א"כ הוה מצוה מחמת מיתה ומצוה מחמת מיתה חוזר איתמר מתנת שכיב מרע במקצת אינו חוזר ואפילו קנו מידו אי קאי מחליו הלך בכולהו בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה הואיל והיה מתאונן על מיתתו בעת צוואתו והכי פסקינן לקמן: אימר מתנת שכיב מרע במקצת. שלא היה בה קנין והיא אותה מתנה שנינו [שם]שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה שאם עמד אינו חוזר דכיון דהוי דעתו שאם יעמוד לא יחזור ולכך שייר לעצמו מה שייר: **והרי היא כמתנת שכיב מרע.** שאין בה שיור ולא בעיא קנין ואם מת קנה ואם עמד אינו מחזר: **ובעיא קנין.** וכיון דקנו מינה אם עמד אינו מחזר דאיכא קנין ושיור וכל שכן דאם מת קנה אבל בלא קנין אפילו מת לא קנה וכ"ש אם עמד מחזר והכי פסקינן לקמן: **איתיביה רבא לרב נחמן.** ממתני' שייר קרקע כל שהוא כו' דהיינו מתנת שכיב מרע במקצת: **אימא סיפא אם לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה.** אם יעמוד מחליו ואם מת קנה: **ואי דקנו מינה אמאי לא הוי מתנתו מתנה.** שאם יעמוד לא יחזור: **בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה.** הואיל ולא שייר ואע"פ שלא נזה מחמת מיתה בהדיא: **רוכל.** שם אדם: **כבינתי.** בית נפש נוסק"ל בלע"ז והוא לשון כבונות דרחמנא במסכת שבת (דף מ.) שמכבנין אותן למילת: **וקיימו חכמים את דבריה.** אע"פ דמתנת מקצת אלא קנין הואי דמדקתני דבריה משמע דבריה בלא קנין הואי: **הכא כמצוה מחמת מיתה.** שהזכירה דמלאכת מיתה היא מחלקת דמצוה מחמת מיתה לא אמרינן דבעי קנין היכא דמת כין היכא שיור בין היכא שיור והכי פסקינן לקמן: מתנת שכיב מרע במקצת אינו חוזר ואפילו קנו מידו אי קאי מחליו הלך בכולהו בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה הואיל והיה מתאונן על מיתתו בעת צוואתו והכי פסקינן לקמן: **אימר מתנת שכיב מרע במקצת.** שלא היה בה קנין והיא אותה מתנה שנינו [שם]שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה שאם עמד אינו חוזר דכיון דהוי דעתו שאם יעמוד לא יחזור ולכך שייר לעצמו מה שייר: **והרי היא כמתנת שכיב מרע.** שאין בה שיור ולא בעיא קנין ואם מת קנה ואם עמד אינו מחזר: **ובעיא קנין.** וכיון דקנו מינה אם עמד אינו מחזר דאיכא קנין ושיור וכל שכן דאם מת קנה אבל בלא קנין אפילו מת לא קנה וכ"ש אם עמד מחזר והכי פסקינן לקמן: **איתיביה רבא לרב נחמן.** ממתני' שייר קרקע כל שהוא כו' דהיינו מתנת שכיב מרע במקצת: **אימא סיפא אם לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה.** אם יעמוד מחליו ואם מת קנה: **ואי דקנו מינה אמאי לא הוי מתנתו מתנה.** שאם יעמוד לא יחזור: **בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה.** הואיל ולא שייר ואע"פ שלא נזה מחמת מיתה בהדיא: **רוכל.** שם אדם: **כבינתי.** בית נפש נוסק"ל בלע"ז והוא לשון כבונות דרחמנא במסכת שבת (דף מ.) שמכבנין אותן למילת: **וקיימו חכמים את דבריה.** אע"פ דמתנת מקצת אלא קנין הואי דמדקתני דבריה משמע דבריה בלא קנין הואי: **הכא כמצוה מחמת מיתה.** שהזכירה דמלאכת מיתה היא מחלקת דמצוה מחמת מיתה לא אמרינן דבעי קנין היכא דמת כין היכא שיור בין היכא שיור והכי פסקינן לקמן: מתנת

מתנת שכיב מרע בשאר כל מקום אינו חוזר אפילו לא נזה מחמת מיתה. מתנת שכיב מרע בשאר כל מקום אינו חוזר אפילו לא נזה מחמת מיתה. כלומר אפילו לא נזה מחמת מיתה אינו חוזר: **אמר רב אמר רבא אמר רב נחמן הי"ה כמתנת בריא ובעיא קנין דתניה רבנן דמתיה דרבה משמיה דמר זוטרא:** (2) **שם כיצד שלא היה קנין אלא מחמת מיתה:** (3) **שם וקיימו חכמים את דבריה:** (4) **רש"ם ד"ה מתנת ושייר וכו' במקצת וכו' דמגלי דעתיה דמדאמרת מיתה:** (5) **ד"ה בשטר בששלחה:** (1) **תוס' ד"ה מתה וכו' כי אין נראה לומר שיאלוק דבא מה שאומר הרי היא כמתנת בריא. ר"ב ואע"ל דבא מה שאומר הרי היא כמתנת בריא. ר"ב ואע"ל שפיר קתני מתה ומת ומת נמנו מתני' הא ליתא דהא אמעיגן ליה ר"ל כי' לאמתא מיירי הכא דאיכא קנין ויש להקשות לאיזה איכר דהו תוספות סברא (זו מסא דר"ל מתנתי' דשייר קרקע) כל שהוא מתנתו מתנה שאמעיגן שפיר דבמקצת אם עמד אינו חוזר ר"ל דמתני' הכא למדמי דלאמר דקא מיירי כמת והיכא דאיכא קנין ובמקצת מתנתו קיימת טפי מבכולה ואין להקשות הרי הכי מ"מ לפרש כן אינה דדבא הלא מדפרק רבא ר"ל מכא דשייר קרקע כו' ומאמר אלהבדר ליה ר"ל אמעיגן דמתני' מיירי בעמד ואינו חוזר מתנתו קיימת ומיהו